

מגד ירח חיים

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

"במועד הגבורות, גבורות הגשמים ועוז הרוח, הכבדת האוכף של הטבע הסתווי ההולך וממשמש לבוא, ואנו מתקרבים אל הטבע" אגרות הראיה ג' תשפז

הטבע, הפשטות, הבריאות הנורמליות שבחיים, בהרגשה, בשכל, בהתפעלות. מתקרבים אנו אל כל תביעות הטבע, מתלכלכים אנו בזוהמתו, אין מוצא להגן כי אם על ידי הארות גדולות, על ידי הופעות נשמיות אלהיות, מגלות רזי עליון, מודיעות האגור בסתרי חושך" (אורות הקדש ב' עמ' שיז).

בתקופתנו תקופת שיבת ציון, בה עם ישראל חוזר לארצו, מופיעה תביעה של הטבע להתחבר לקדושה. אחרי שנזנח על ידי הקדושה תקופות ארוכות וכעת מגיעה השעה לחבר בין הנפרדים. קדושה שמחוברת אל "הנורמליות שבחיים". ההתקרבות של הקדושה אל הטבע גורמת לקדושה להיפגע, להתלכלך בזוהמתו של הטבע. הדרך להישמר מכך היא על ידי הארות גדולות, על ידי אנשי מעלה היודעים להתחבר אל האור הנמצא במסתרי הטבע החשוך.

הרב אינו מסתפק רק בגילוי האור בתוך החושך, הקדושה בתוך הטבע. הוא מכוון אותנו להגיע למדרגה של גילוי הקדושה בטבע עצמו. יציאת מצרים גילתה לנו סדרי הנהגה ניסיים, והגאולה האחרונה תגלה לנו שהטבע והנס מגיעים מאותו מקור של הנהגה אלוקית: "קדורים הם מקטיני הטבע ומצמצמיו, בגבולים קצרים ומצרים דחוקים. מבית עבדים הננו מוצאים, לחרות עולם נגאלנו, זיכך אותנו כור הברזל אשר במצרים, להכין גאולה לעולם כולו בגאולתנו. והטבע התעלה בעליונו, זרח עליו הוד נשמת הנס. והנס, והחק, והתורה, והמדע, המוסר והזוהר הרוחני, הצדקה והמשרים, הדבקות האלהית, וסדרי הקדושה כולם הם הם גילויי הטבע ... חותם אלהי עולם בכל נוצר, בכל יש, והוא, בכל עולם ובכללות עולמים... והנס והטבע מתאחדים" (אורות הקדש ח"ג עמ' כח).

בימי החורף בהם אנו נכנסים לשגרת חיים בעולם הזה, אנו צריכים להציב מול עינינו מסרים נשגבים אלו. אהבת החיים צריכה להתאחד עם אהבת ה' הנותן חיים לכל חי. חיבור אמיתי של קדושה וטבע. חזרתנו לארץ ישראל אינה רק למטרה קיומית חומרית, שומה עלינו להגיע ליעד הנשגב שיאיר עלינו ועל העולם כולו, גילוי שם ה' בטבעיות החיים.

הרב בניהו ברוך
ראש בית מדרש במכללה האקדמית צפת

הרב באגרתו לבנו הרצי"ה סוקר מהלך המתחיל בחג הסוכות וממשיך לחודשי החורף. בחג הסוכות אנו מתחברים לטבע העולם. יוצאים מביתנו הקבוע אל הסוכה הנמצאת בטבע, נוטלים את ארבעת המינים שכולם מגידולי האדמה, מנסכים מים על המזבח. החיבור אינו רק לעולם הדומם והצומח אלא גם אל אומות העולם. אנו מקריבים שבעים פרים בחג הסוכות כנגד שבעים אומות העולם. החיבור לעולם הטבע ממשיך בחודש מרחשוון בו מתחיל החורף ואיתו הגשמים והרוחות.

מהלך זה של החיבור לטבע מגיע לאחר תהליך שהחל בחודש ניסן, ביציאת ישראל ממצרים, יציאה ניסית שמובילה את ישראל בהנהגה מעל חוקי הטבע. "בפסח חגנו (חגגנו) את חירותנו, הראנו לדעת שהננו בני חורין, משוחררים גם מההגבלות של חוקי הטבע, המקשרים בעבותות את האישים ואת העמים, ותולדתנו נתיסדה מיסוד האור העליון, מלשד חיי העולמים הזולף בחסדי אבות ממקור הברכה, מיסוד עולם שהוא קודם ונעלה מכל הגבלה וחוקיות מוטבעה" (שם). אחרי שקיבלנו את היכולת להיות בני חורין וקנינו את מידת החופש, אנו חוזרים אל העולם הטבעי, מתחברים אליו מתוך מטרה להשפיע עליו ולתקנו: "על כל אנו מטביעים את הוד הקודש שממעל לכל טבע, את חינו והדרו בתוך עומק הטבע, בתוך הלב הבשרי, בתוך הגויה החומרית הגדולה, בתוך הטבע הגס הארצי, בתוך הארץ המקולקלת, האדמה אשר איררה ד'. במעמקי החושך אנו מאירים באבוקת אורנו" (שם). הנשמה מאירה אחרי כל האורות שספגה מפסח עד סוכות, והיא מאירה במיוחד בחודשים בהם השמים עוטי ערפל, המסמלים את אפרוריות הטבע ובמיוחד בחודשי החורף בהם החמה אינה נראית. "כשהנשמה מאירה - גם שמים עוטי ערפל מפקים אור נעים" (מגד ירחים, מאמרי ראי"ה ב' עמ' תק).

עולם הטבע ועולם הקדושה נראים כצרים זה לזה, עולמות שלא ניתן לגשר ביניהם. הקודש במובנו הרגיל, עוין את הטבע החומרי ואילו עולם הטבע מסווג מהקדושה הנבדלת ממנו: הקדושה העליונה והשלמה תובעת את החיבור בין שני העולמות: "רז התנועות העכשוויות מתברר בזה, שהקודש עצמו, אור העולם, העומד למעלה מהטבע, מהגופניות והחברתיות, תובע הוא מהעולם בכלל ומישראל הפזור והשבור בפרט, את הדקיון (המשפט) של

מבט - קְשֵׁנָה מציאות

כי המרחק בין הדעות השונות הוא אמצעי המאפשר לכל דעה להתפתח באופן עצמאי, במרחב אישי, ודווקא הגדילה העצמאית היא שתורמת בסופו של תהליך לאחדות. "המסתכל הפנימי" מצליח לראות, כתוצאה "מנשמתו המאירה", את יסוד האחדות בכוחות השונים. ואת "האור הנעים" הבוקע ועולה דווקא מתוך הניגודים. החושך והאור, במובנם האידיאלוגי, אינם מנוגדים במהותם אלא כוחות שונים הזקוקים למרחבי זמן ומקום עצמאיים כדי לבטא את כוחם ומהותם. בסופו של תהליך יתפזר הערפל ואור חדש יאיר על העולם.

"הגשם בעיתו יחייה את הרוח, אשר ידע עת לכל חפץ"
(תרע"ב)

בפתגם זה מעניק הרב לגשם היורד בחודש מרחשוון משמעות רוחנית רחבה החורגת ממשמעותו הראשונית. אחד ההיבטים הממחישים את הגשמיית המחייה את הרוחניות ומחברת אותה לחיי המעשה היא, לעניות דעתי, הופעת הציונות. "ואם הימצא בזמן מן הזמנים התעוררות רוח כזאת שיאמרו כל אלה בשם רוח האומה לבדה, וישתדלו לשלול את רוח אלוקים מעל כל הקניינים הללו וממקורם הגלוי שהוא רוח האומה - מה צריכים אז צדיקי הדור לעשות? למרוד ברוח האומה, אפילו בדיבור, ולמאס את קניינה זה דבר שאי אפשר... אלא שהם צריכים לעבוד עבודה גדולה לגלות את האור והקודש שברוח האומה, את אור אלוקים שבתוך כל אלה" (אורות, ס"ד). הופעת הציונות, כתופעה גשמית לכאורה, מביאה להתעוררות הפוטנציאל הרוחני הקדוש הגנוז בחיי האומה. רוח זו יודעת "עת לכל חפץ" ומשכילה להבין את השאלות העכשוויות ולהעניק להן משמעות רוחנית. הציונות הדתית מילאה שליחות זו. כאשר בניגוד לגישה שסברה כי "הציונות דבר אין לה עם הדת", וראתה את עיקר עשייתה ומהותה של הציונות במישור הגשמי, הציונות הדתית הביאה להחייאת ערכי היהדות ויישומם בחייה המעשיים של התחיה המחודשת. לא עוד ניתוק בין הרוח לחומר ובין האידאל למעשה, אלא הרמוניה אחדותית המבוססת מחד גיסא על "הגשם בעיתו יחייה את הרוח", ומאידך גיסא על "ידע עת לכל חפץ".

ר' יהודה הלוי בספרו "הכוזרי" מציג את האדם השלם ומדמה אותו לחסיד המושל בכל כוחותיו ומעניק לכל אחד מהם את מקומו והמרחב להתפתחותו (מאמר ג', סעיף ה'). בדרך זו ניתן גם לראות את מקומם של הכוחות השונים המרכיבים את דמותה הרוחנית של מדינת ישראל. אין לזלזל באף אחד מהכוחות, אולם בד בבד עלינו לזכור כי "אין המדינה האושר היותר עליון של האדם... מדינה שהיא ביסודה אידיאלית, שחוקק בהווייתה התוכן האידיאלי היותר עליון, שהוא באמת האושר היותר גדול של היחיד. מדינה זו היא באמת

אחד המאפיינים המרכזיים במשנת הרב הוא יסוד האחדות. עיקרון זה משלב בין המימד החומרי לבין המימד הרוחני ומאפשר ראייה אופטימית ועין טובה גם במציאות מורכבת ומסובכת. חודש מרחשוון נעדר ימים טובים וימי שמחה וצרות רבות ארעו בו לעם ישראל ולעולם. פתגמי החודש, פרי עטו של הרב, מעניקים לנו מבט חדש על החודש ועל המשמעויות הרוחניות הנגזרות ממנו.

"כשהנשמה מאירה - גם שמים עוטי ערפל מפיקים אור נעים" (תרע"ד).

אווירת הסתו ורוח הקדרות המתלווה אליה, יוצרים תחושת מועקה ביחס למקומו ותפקידו של האדם בעולם ועלולים לגרום הסתכלות פסימית על עצם קיומו (הרחבה לנושא ראה אצל הרב עוזי קלכהיים זצ"ל בספרו באר מגד ירחים). כדי להתמודד עם תחושה זו בפרט ומצבו הרוחני של האדם בכלל מציע הרב, במקומות רבים במשנתו, לסגל לעצמו "נשמה מאירה" המאפשרת הסתכלות אופטימית על המציאות, ואחדות פנימית של כוחות הנפש.

בספר "אורות התשובה" מציע הרב לפתח את ההכרה "והלוא באמת הכל טוב וישר כל כך, והיושר והטוב שבנו הלוא הוא מהתאמתנו אל הכל. ואיך אפשר להיות קרוע מן הכל, פרוץ משונה, מופרד כאבק דק שלא נחשב. ומתוך הכרה זו שהיא הכרה אלוקית באמת, באה תשובה מאהבה בחיי הפרט ובחיי הכלל" (פרק ב'). שאלה מפורסמת היא האם המציאות קובעת את נקודת המבט שלנו או נקודת המבט שלנו היא שיוצרת ומעצבת את אופייה של המציאות. הרב מציע לנו להתבונן על העולם מתוך ראייה אחדותית המזהה במציאות את היושר והטוב, למרות חלקים שליליים הקיימים במציאות, ולראות את יסודות הטוב והיושר הטבעיים בנו מחוברים באופן עמוק אל המציאות הסובבת. מבט אופטימי זה מאפשר לנו הסתכלות חיובית גם על "שמים עוטי ערפל". הסתכלות חיובית זו איננה אמורה רק ביחס למציאות הפיזית אלא בעיקר ביחס למציאות הרוחנית. "כל הניגודים הנמצאים בהדעות וכל אותה אפסות שלפעמים נראה מחוג אחד על חברו, והניגודים הללו מתגדלים ביותר כל מה שהדעות תופסות מקום יותר גדול ברוח האדם. למסתכל פנימי מתראים הם בתור ריחוקים מקומיים של שתילים שהם משמשים לטובת רעונותם... כדי שכל אחד יתפתח במילואו... והאחדות המתואמה באה רק מתוך זה הריחוק. שרי בפירודא וסיים בחיבורא" (אורות הקודש, א', ט"ו). המחלוקות, הבדלי ההשקפות והתופעות השליליות בעולמנו יוצרים "שמיים עוטי ערפל" ומעיבים על תחושת החדווה והשמחה. הרב מכוון אותנו להעמיק את מבטנו ולהבין

פרסום הספדו של הרב קוק לקדושי מאורעות תרפ"ב

הספדו של מרן הרב קוק זצ"ל¹ בלויית ארבעה² קדושים³ שנרצחו על ידי פורעים ערבים ב"אירועי בי' בנובמבר"⁴, א' בחשוון תרפ"ב/1921⁵, הופיע בעיתונות התקופה כדלהלן: הרב קוק פתח את ההספד במאמר חז"ל:

"כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גזזיו"⁶. אם יש בעולם אדם כשר הרי אלה הקרבנות הקדושים⁷ המוטלים לפנינו, בודאי בכלל "אדם כשר" הם. ואמנם שתי סבות הן המונעות אותנו מבכי בשעה זו.⁸ ראשית: הצרה היא כה גדולה והאסון כ"כ נורא עד שהלב מתאבן ואי אפשר להוריד דמעה. ושנית: אין בוכים על מיתת גבורים,⁹ הם קדשו את השם וחזקו את רוח האמונה של האומה בעתידה. חז"ל אמרו: הוראה הספד בחלום, חסו עליו מן השמים ופדאוהו.¹⁰ אנו עומדים עכשו בתקופת החלום: בשבוע ד' את שיבת ציון היינו כחולמים. ואחרי הספד על קרבנות נקיים כאלה שאנו רואים כבר זה הפעם השלישית¹¹ בארצנו בודאי שיחוסו עלינו מן השמים ויקרבו לנו את הפדות ואת הגאולה.

"אין חלום בלי דברים בטלים"¹². בכל חלום יש גם בר וגם תבן.¹³ סמכותנו על הבטחות אחרים¹⁴ (ההדגש במקור, א.ש.) "מה שיאמרו הגוים"¹⁵ הוא התבן, והבר הוא מה שנעשה אנחנו בעצמנו, מה ש"יגדיל ה' לעשות עמנו"¹⁶, מה שידע היהודי לעמוד על נפשו¹⁷ ועל כבודו וביחוד על נפש האומה וכבודה¹⁸ ואז יודע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיו השפוך...".

ליקט וערך: הרב ארי יצחק שבט, המרכז התיעודי

1. דברי הרב מובאים בעיתונות בפרפראזה ולא בלשונן, באמצע כתבה, "הלוית הקדושים", בעיתון השבועי התור, של תנועת המזרחי, עורך: הר"ל מימון, בי' בחשוון תרפ"ב, שנה ב' גליון ד', עמ' 14-15.
2. היה גם הרב חמישי, הרב זלמן רובין, התור, עמ' 15, שלווייתו התקיימה ימיים לפני כן ביום ד', יום הרצח, אז הספיד הרב גם אותו. ד"ר מתואר כ"א העסקנים המפורסמים שביהדות החרדית בירושלים". היה לרב קוק קשר אישי עמו והוא אף שמש בתור בא-כחו של הרב, אגרות הראי"ה א, עמ' שפא, ובאוצרות הראי"ה, אגרות, 24.
3. אברהם מסנר, בן 19; יששכר-בער זלטיביצק, בן 40, שמש בישיבת תורת-חיים. הפורעים הערבים זרקו פצצה לחצר הישיבה וממנה נפצעו כמה בני אדם. לאחר פציעתו, הוא נסחב לחצר ערבית ושם נדקר בסכין; דוד כהן דרעי, בן 45, רצח על ידי הפורעים שנכנסו לביתו ופצעו קשה גם את אשתו ובניו; אהרן ספרריינד, בן-יחיד למשפחה ירושלמית, בן 30. נפצעו כארבעים (ו) יהודים נוספים, מהם תמשה פצועים קשה.
4. מדובר ביום השנה הרביעית להצגתה בלפור שנעדר על ידי ההנהגה הלאומנית הערבית בארץ לשמש כיום של המומות. ועד ההגנה הזיה את הברטים להיערך לכך אך לא נעם. המאורעות התחילו במסגד בהר-הבית והמשיכו בתור התלכזה ערבית ברח' יפו בירושלים, שם "התהללו" במשך כמה שעות, ואז פרצו לתוך העיר העתיקה, ראו באתר "ההגנה".
5. ראו אגרות הראי"ה ד, עמ' קיח, שכתב הרב כחודש לאחר מכן לבנו מ"ר הרב צבי יהודה זצ"ל, "שעברו עלינו ימי הביתול... לעם ד' העומד בניסיונות כ"כ שנים...". הרב קוק והרבנות הראשית הכריזו על יום ב' תניסא, י"ג מרחשון, ל"יום תפלה והספד ואזכרה לנשמות הקדושים שנפלו חללים בעד קדושת הארץ", התור, שם, עמ' 1.
6. שבת קה ע"ב, "כל המוריד דמעות... שנאמר (תה"ל נ, ט): 'נודי ספרתה אתה שיהיה דמעתני בנאדך הלא בספרתך'".
7. ראו שו"ת חתם סופר, י"ד ס' שגל, ע"פ תהלים עט. ראו בהערות 15 ו-19 לדברי הרב על פרק זה בתהלים.
8. השו"ת על במוותיו חללים", מאמר הראי"ה, עמ' 89; הספדו לר"ז שך ה"ד, שם, עמ' 377; דברי בלוית קדושי מאורעות תר"פ, אגרות הראי"ה ד, עמ' נג, שנאמר בחוה"מ פסח, שם ציון הרב שנאסר ההספד.
9. הציע ידידי הר"י זולדן שמדובר ברעיון המופיע בתנ"ך: "הצבי ישראל על במוותיו חלל און נפלו גבורים. אם תגידו בגת אל תבשו בחוצת אשקלון פן תשמחנה בנות פלשתים..." (שמ"ב א, יט-ס, "בגת אל תגידו, וכו' אל תבכו" (מיכה א, י) - "אם יראו אתכם בוכים, ישמחו לבכייתכם" (ירמ'ק, שם), ורש"י, יחזקאל כד, ב.
10. ברכות, נז ע"א.
11. בתקופת הצבי הרברט סמואל אירעו מאורעות תרפ"ב ותרפ"א (נוהגו 43 יהודים), ונמתחה עליו ביקורת על כך שלא הגיב בתקיפות מספקת נגד המתפרעים הערבים. ראו א' יערי, "שלש אגרות של הרב", מחניים, כ"ז באב תשי"ז, עמ' 10, בתלונה של ר"י זימלמן על אולת ידו של סמואל ובתגובת הרב קוק בנדון, מ"י באייר תרפ"א. הרב קוק שלל את הביקורת על סמואל והאשים את סטורס, מושל ירושלים במחדל הביטחוני. ראו שם בהתור, עמ' 14. היחסים בין הרב לבין סטורס אכן היו מתוחים, ראו ר"ח ליפשיץ, שבחי הראי"ה, עמ' קצ-קצא, שכחוד הרב מארה"ב בתרפ"ד, בא לביקור-נימוסים אצל הניצב העליון סמואל במשרדו, ירד קומה לבקר את המזכיר הראשי לממשלה הבריטית במשרדו, אך לא ירד קומה נוספת לבקר את סטורס שחיכה לו במשרדו. בדואר היום, ט"ז בחשוון תרפ"ב, מצויין שגם בעיתונות הערבית (ו) מאשימים את סטורס בהתפרעויות.
12. ברכות נה ע"א.
13. שם, ראו שם בפירוש עין איה, פ"ט, לט.
14. ראו שם בהתור, עמ' 14, שלמחרת הפרעות, קראו היהודים לשביתה מסחרית כללית, "בהיות שהממשלה לא קימה את הבטחותיה המכופלות שנתנה לבאי-כח היהודים בשום מאורע עגום לא יקרה". יש שם גם אגרת מראשי הישוב שחתומים עליה אוסישקין, רופין, שפרינצק, בן-צבי, ובין השאר, גם הרב קוק, הקורא לניצב העליון (סמואל) "לדחות את מושל ירושלים (סטורס) ממשרתו עד גמר החקירה". מצוין באות מהכתבות, שם, עמ' 13, שהערבים התפרעו לעיני השוטרים הבריטים כשהחזינו שיש להם פקודות לא להתערב. הבריטים אף אסרו על היהודים לברוח מהעיר העתיקה כדי להימלט מהפורעים. מזוה גם ששני הרבנים הראשיים היו במשרדם כל היום ועמדו בקשר טלפוני עם השלטון המחוזי ובית הממשלה. הם טלפנו גם לסטורס עצמו, אך הלה "הסתפק רק בהבטת תודה בעד הידיעות" על המצב.
15. הרב דורש ביטוי זה, המזכיר גם את תהלים ע"ט, ("למה יאמרו הגוים איה א-להיהם") וגם שם, קט, ב ("אז יאמרו בגוים"), לשני צדדיו. כאן דורש הרב את המשך תהלים קט, הפרק שהזכיר לעיל, "בשבו ה' שיבת ציון היינו כחולמים... אז יאמרו בגוים... וכן בהמשך, "הגדיל ה' לעשות עמנו", בהערה הבאה. ראו את הצד השני של הדרשה בהערה 19.
16. ע"פ תהלים קט, ג, ראו בהערה הקודמת.
17. ראו אגרות הראי"ה ב, עמ' קל, לרב"צ עוזאל זצ"ל, מא' אד"ב תרע"ג, "כעת בא אלי איש בר-מכא, והגיד לי בבירור, שהערבים פה חושבים להתפלל ח"ו על אח"כ", ושהנצרים, וגם הממשלה המקומית, תומכים בהם בחשאי. מובן שעליו לעמוד בעז"ה על נפש עמו... ונדר בפרטיות בישוב הדעת, בנידון זה... למען ה' להשליך כל העסקים ולעסוק רק קצוה גם במקום ספק רחוק מאד. ושומר ישראל לא יגום ולא יטון".
18. ראו מאמרו, "סיבות ערך הגבורה הפיזית והצבאית במשנתו של מרן הרב קוק", העומד להופיע בשמעתון, בשלבי עריכה, ובאגרות הרב לז'בוטינסקי, אוצרות הראי"ה ב, ת"א תשמ"ח, עמ' 1052-1054, שם הרוחי הרב על חשיבות כבוד הצבא והגבורה בהקשר של כבוד האומה.

היותר עליונה בסולם האושר. ומדינה זו היא מדינתנו מדינת ישראל, יסוד כסא ה' בעולם, שכל חפצה שיהיה ה' אחד ושמו אחד" (אורות הקודש, חלק ג'). הקמת מדינת ישראל מהווה הזדמנות להחיל את ערכי התורה וליישם במציאות העכשווית של מדינתנו. "הגשם בעתו יחייה את הרוח אשר ידע עת לכל חפץ" - הקמת מדינה גשמית, בדמות מדינת ישראל, תקווה כל הדורות, מהווה הזדמנות להחיות את הרוח הפוטנציאלית של עולם המצוות והיהדות וליישם אותן בהוויית חיייה של המדינה, מתוך מתן מקום לכוחות החיים השונים.

אם נסכם את דברינו ניתן לומר כי שני הפתגמים, פרי עטו של הרב לחודש חשוון, מבטאים ראייה אופטימית המעצבת את המציאות. הפתגם הראשון - מבקש להתבונן בעולם מנקודת מבט של "שמה מאירה". בדרך זו גם הסיבוכים במציאות, המתבטאים ב"שמים עוטי ערפל", יפיקו אור נעים. הפתגם השני - מבקש להחיל את המימד הרוחני על המציאות הגשמית מתוך מעורבות ואחריות לכל מרכיביה. שני הפתגמים מבקשים להחיות את חודש חשוון מקדרותו הגשמית וההיסטורית.

הרב ד"ר יוחאי רודיק - מפמ"ר מחשבת ישראל בחינוך הדתי

רבנו - הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

נכיר את אישיותו ופועלו של רבנו, לשנת ה-30 לעלייתו לגזי מרומים

תרס"ח - 1908 בן שש עשרה וחצי

הרב צבי יהודה והסופר יוסף חיים ברנר
בין הרצ"ה והסופר י.ח ברנר נוצר קשר מעניין, למרות השוני בין השניים. ברנר ברח מן הדת ומצוותיה, בעט במסורת ושנא את הגלות הקשה על השלכותיה, הוא התקרב לציונות ובשנת תרס"ט עלה לארץ ישראל מאוקראינה. ברנר גר ביפו ונמנה על חברת

מימין לשמאל: שי עגנון, דוד שמעונוביץ, א.ד. רבינוביץ, י.ח. ברנר - יפו תר"ע-1910

הסופרים העבריים.

הרצ"ה והסופר א.ד. רבינוביץ - המכונה אד"ר, הוציאו לאור את עיתון "התרבות הישראלית". ברנר שיבח את הכותב העלום על סגנונו הספרותי. היה זה הרצ"ה שכתב בעלום שם. כמו כן ציין ברנר את כתיבתו של

מרן הראי"ה בזו הלשון: "הרב הזה יודע את עזויו הדור הצעיר וכן יש לו סגנון ספרותי של סופר מובהק". הרצ"ה נער צעיר בן שש עשרה וחצי אז, שלח לברנר את ספרו של אביו "עקבי הצאן" בצרוף מכתב שחלקו מובא להלן מתוך הספר "צמח צבי" א.

האם חש הרצ"ה הצעיר את אשר בנפשו של ברנר - האיש התוהה, הנבון, הפסימי שדרכו מפותלת וסבוכה ואת דרכו הסלולה לא מצא. ואולי בספרו של אביו - "המכיר את עזויו הדור" (כדברי ברנר) ומבין לנפשם ימצא השביל ללבו ויאיר לו את הדרך? אולי!...

תרס"ח - בן שבע עשרה

האב ובנו, יפו אדר ב'

באגרות לאחיו ר' חיים הכהן ורעייתו כותב מרן הרב: "...צבי יהודה שיחיה נשאר זה הזמן פה (ביפו). מפני רוח תשוקתו להיות לעזר ולמעורר להוצאת דברים טובים ונכבדים אל הפועל. אמת שתשוקתו הצבורית מבטלת אותו משקידה ועשיית חיל בגפ"ת לפי ערכו, אבל לא אוכל לעצור בעד לבבו הטהור ורעיונו הנלהב והנאמן לה', לעמו ולארצו, בשכל טוב וברוב כשרון ב"ה..."

הרצ"ה גולה למקום תורה

מהר מאוד נוכח הרצ"ה כי כדי לגדול בתורה עליו להתנתק מבית אבא, מנטל העבודה הצבורית ולהתמסר אך ורק ללימוד התורה. לאחר שנועץ באביו וברבו מימי הילדות, הרב ד"ר בנימין מנשה לוי, החליט לצאת לגרמניה.

לעזרתו בא הרב ד"ר אורבך - מנהל ביה"ס "נצח ישראל" בפתח תקווה, והציע לו לנסוע לקהילת הברשטט בגרמניה בה שימש אחיו כרב. ואכן בהברשטט הוא לימד קבוצת נערים גמרא, פוסקים וגם תנ"ך. בעצמו למד תורה לעומק וכן הרחיב את השכלתו הכללית, הוא שמע הרצאות בנושאי מדע ורוח.

האחד והיחיד

באגרת שכתב הראי"ה לרב ד"ר בנימין מנשה לוי, רבו של הרצ"ה מתקופת הילדות, הוא משבח בפניו את בנו וכן כתב: "וב"ה שאני יכל לצאת ידי חובתי כמעט במכתבו של בני שיחיה, אשר הוא האחד עמי המתרגל לעמוד של דעתי להקשיב את שיח נשמתי. נפשו ב"ה טהורה היא ועדינה והוא מבוסס בהמון רעיונות טובים ומאירים, שיהיו בעזרת ה' ברכה לו ולעולם". (אגרת הראי"ה א, קב)

עיסוקו בכתיב אביו

הרצ"ה התחיל לעסוק בכתיב אביו ובהוצאתם לאור. הוא ערך את הספר "שבת הארץ" העוסק בהלכות שביעית. בספר זה השתתף בכתיבת המבוא ההלכתי. בעריכת כתיב אביו ראה את שליחותו. משימת חייו היתה להפיץ ולפרסם את כתיב הראי"ה.

תר"ע - בן 19

הראי"ה ובנו הרצ"ה

ליקטה וערכה שושנה רייך

כט תשרי אתחלח יפו, תרס"ח
אדוני הנכבד ומאד נעלה הסופר המצויין י.ח. ברנר נ"י. שלום לך: קבלתי מכתבך. ומאד אני מודה לך על טרחך לענות לי. ואני שולח לך את הספר "עקבי הצאן". ומראש אני מודיעך ומבקשך כי את הספר הזה לא תקרא בו כי אם תלמוד בו בעיון ועמוק בכבד ראש. כי השטחיות משחיתה הרבה מאד את הכונה בדברי חכמה עמוקה... ובעיינך בו פעם אחר פעם - חושב אני כי - יתוספו לך ממנו מדעים חדשים ואפילו השקפות חדשות... ואת הספר אני שולח לך לא בחפזי להפיצו לשם עסק, ולא בתור בן המחבר החובב את אידאלי אביו וחפץ בהפצתם. כי אם בתור צעיר מצעירי דורנו בעלי האידאליים מ"המחנה הנשאר", שהוא שולח מטעמים שהכירם לראויים להאכל, לצעיר חברו (סלח לי) המוכר ממנו מרחוק לבן - מינו וקרוב לנפשו, שגם הוא מהצעירים האידאליסטים מ"המחנה הנשאר".
וכבאור אל הספר, הנני מעיר אותך את הדברים האלה על דבר המחבר וספרו: אבי נ"י, המחבר, הוא מן הרבנים האדוקים. ואשר מלבד גאונותו ב"תורה" זכה גם לשם "צדיק" - ועם זה הוא חוקר ופלוסוף חפשי - באין שום מעצור לפניו - במלוא המובן של המלה הזאת. וירבה מאד חקור ולמוד בתורות כל המורים הפלוסופים שבאומות העולם בידיעה עמוקה, ויחדור עד יסודי תורתו וגם עד חדרי שבאומות הגויים. ובלב קרוע ומורתח ראה ויתבונן אל שבר עמו אהב נפשו, הקרוע לגזרים. ויכיר את מקור כל הרעות באי הידיעה איש את אחיו, ברחוקים ואי הכרתם זה את זה ואת רכושו ואת שאיפותיו הכרה ברורה ואמיתית. עד שלמשל: מעבר מזה היהדות נעשתה לשם נרדף עם שנאת חיים, בטלנות ועוד, והשכלה וחכמה ושאיפות חיות נעשו לשם נרדף בעיני-הישנים עם כפירה ומינות ו"מאיסה בקדשים" (שבאמת, כל הרעות של ההנהגה הכללית מקורן בעירוב של השיטות בבעליהן) והקרעים שנעשו ע"י זה וכדומה הלכו והתרחבו, עדי מצבנו היום, שמעולם לא היה לנו כמוהו. מעולם לא!
אבי בא לארץ ישראל - לפני שלש שנים ויראה פה את מלא ניוולו של הקרע הזה. וישם את פניו לעלות על במת הקהל, ולעבוד לטובת עמו בכל כחו ממש... ורבה מאד השפעתו על הדור החדש, המכירים מאד את ערכו המיוחד. והוא עומד כעמוד התוף בין שני הצדדים ונוטע את הטוב בכל אחד, ומבקש לקרב זה לזה ולהכירם איש את אחיו. וראש פסגתו: הבנת מהות היהדות ופרטיה, יחד עם מפרשיה ומבאריה...

ברב כבוד ויקר כחם ערכך, צבי יהודה הכהן קוק בן הראי"ה קוק

עלון חודשי בהוצאת "בית הרב" רח' הרב קוק 9 תד. 6275, ירושלים 91062
טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
betharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

מגד ירחים